

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.



Ref. S. S. a

Smig.
Soc. frög.

HERTHA

TIDSKRIFT FÖR DEN SVENSKA
KVINNORÖRELSEN
UTGIVEN AV FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET
✠ REDAKTÖR: ELLEN KLEMAN ✠

ÅRGÅNG 15
JANUARI
1928

20/28

142/428

MÄNNISKANS HUSHÅLLNING GENOM TIDERNA

av JOSEF WOLONTIS

En intressant framställning av den ekonomiska utvecklingen genom årtusendena.

Erhålles i varje bokhandel.

Kooperativa förbundets bokförlag.

HUSMODERN

köper

Bomullsgarn och Vävnader

från

**Gefle Manufaktur A.-Bol.
STROMSBRO**

och vet att hon erhåller
det bästa möjliga för sitt

HEM



**Svanens vävnader bästa vävnader!
Gefle garn bästa garn!**

Vaksamhets Byrå

Klarabergsgatan 48^{II}

Tel. 27 62, N. 48 50.

Mottagningstid 1—3.

Mitt i hjärtat av Stockholm endast 5 min. från Centralst. ligger

HOTELL ARVFURSTEN

Modernt familjehotell. Stora, ljusa rum.

Enkelrum fr. Kr. 4:—, Dubbelrum fr. Kr. 8:—.

Inackordering efter överenskommelse. Vid längre uppehåll lämnas rabatt.

Drottninggatan 48. Stockholm.

Tel. 118 42, 118 43.

Telefoner

539·8326·5619

Malmö



Perslow's

**Siden- &
Manufakturaffär**
Största urval nyheter

HERTHA

ÄRGÅNG XV

JANUARI 1928

HÄFTE 1

Josephine Butler.

Ett hundraårsminne.

När år 1907 i årets gryningstund klockornas nyårshälsning ljöd i den frostiga, snötyngda luften, då ringdes på samma gång ut ett sorgebudskap till talrika lyssnande skaror: en ädel dotter av England, Josephine Butler, hade få timmar förut gått ur tiden.

Budskapet kom icke oväntat. Den outtröttliga förkämpen för en genomgripande samhällsreform hade under de senare åren långa tider varit bunden vid sjuksängen; sedan länge hade hon icke mer kunnat aktivt taga del i den kamp, som på hennes tillskyndan hade förts och alltjämt fördes av hennes många anhängare i skilda länder. Och dock kändes saknaden djup och stor för alla dem som deltagit i den av henne, som nu ej längre fanns till, med så mycken kraft och framgång ledda kampen för en rättfärdigare samhällsmoral. I osynlig mätto anförde nämligen Josephine Butler från sitt sjukrum ännu alltjämt denna skara, och de uppmuntrande ord, de kärleksfulla tankar hon i brev och cirkulärskrivelser ägnade sina vänner sporrade dem för visso till förnyade ansträngningar för uppnående av det gemensamma stora målet.

Den 13 april innevarande år kommer hundraårsminnet av Josephine Butlers födelse att under högtidliga former firas i England såväl som i många andra län-

der; några erinringar om hennes liv och verksamhet torde med anledning härav försvara sin plats i Hertha.

I en naturskön trakt nära skotska gränsen, icke långt från Northumberlands vackraste kuststräckor, bodde på sin fäderneärvda egendom godsägaren John Grey, allmänt känd och värderad för sin djupa fromhet, sin omutliga rättskänsla och sina sociala intressen. Hans maka härstammade från en hugenottfamilj, som under religionsförföljelserna flytt från Frankrike till England. I detta goda, lyckliga hem föddes dottern Josephine den 13 april 1828 och "omgavs under hela sin uppväxttid" — för att tala med W. I. Stead — "av den riderlighetens anda, som på sin tid eldade en Walter Scotts fantasi och spred sitt skimmer över hans verk." Den unga flickans både på huvudets och hjärtats vägnar så ovanligt rika anlag utvecklades genom en synnerligen vårdad uppfostran, och i kunskaper och bildning överträffade hon helt säkert många, att icke säga de flesta av dåtidens unga engelskor av den bildade samhällsklassen.

Porträtten av Josephine Butler från ungdomstiden såväl som från äldre dagar återge ett ovanligt vackert ansikte med ädla, klassiskt utformade drag. De som sett henne, även sedan åren böjt den raka gestalten och kommit det vä-

giga, mörkbruna håret att gråna, kunna aldrig glömma detta själfulla utseende, dessa ögon, strålände av godhet och intelligens. Hennes vinnande väsen, hennes välljudande stämma, den klarhet och reda, parad med hänförelsens glöd och eld, varmed hon i tal och skrift uttryckte sina tankar, allt detta kunde icke förfela att på dem som kommo i beröring med henne göra ett outplånligt intryck.

Under de glada ungdomsåren idkade Josephine ett för den tidens unga flickor mindre vanligt sportmässigt hårdande liv. Familjen Greys patriarkaliska ställning till godsets underhavande, som på ett särskilt sätt förde husets dotter i beröring med invånarna i de små hemmen; det fria, okonstlade lantlivet, varunder, oberoende av årstiderna, flera av dagens timmar tillbragtes till häst, allt bidrog att moraliskt, intellektuellt och fysiskt utveckla den unga flickan. Med sin fina, spensliga gestalt förenade hon en stark och spänstig konstitution, som satte henne i stånd att utstå de oerhörda kropps- och själsansträngningar hon längre fram skulle komma att få genomgå. Genom sin far blev hon tidigt förtrogen med mycket som rörde Englands lagstiftning, och från båda sina föräldrar medförde hon i arv en okuvlig avsky för orättfärdighet och orättvisa och på samma gång en varm förtröstan på Gud jämte en fast tro på det goda hos medmänniskorna. Hennes karaktär utvecklades, kraft, självständighet och ett varmt intresse för allt som berör det mänskliga livet var det som framför allt utmärkte henne.

År 1852 ingick Josephine Grey äkten-skap med dåvarande professorn vid Ox-

fords universitet George Butler, sedermera domkyrkopräst i Winchester. I den minnesruna Josephine Butler många år därefter ägnade sin bortgångne make omnämner hon honom som en bland de ädlaste, mest renhjärtade bland män och tillägger: "Med aldrig svikande kärlek och förtroende stod han vid min sida, outtröttlig i att stödja och hjälpa; utan honom hade den mig förelagda uppgiften aldrig kunnat utföras."

Sommaren 1864 drabbades makarna Butler av ett hårt slag, då deras enda lilla dotter, hemmets solstråle, omkom genom olyckshändelse. En lång tid var den stackars modern liksom tillintetgjord. Ur sin tunga, dvallika sorg väcktes hon dock genom maningen av en äldre väninna att "gå till de olyckliga, som behöva en moders kärlek". Den bedrövade modern fann själv tröst i det hon sökte bringa tröst åt andra. Hon uppsökte olyckliga unga kvinnor i sjukhusen eller i lastens uslaste tillhåll och lyckades vinna deras förtroende genom att finna väg till deras hjärtan. Den djupa sorg hon genomgått hade lärt henne att förstå andras lidande. De sjukaste, mest härjade av dessa som hon benämnde sina "fallna systrar" upptog hon i sitt eget hem, och många av dem utandades här i hennes armar sin sista suck. Under denna verksamhet öppnades alltmer hennes ögon för det rättsvidriga i en uppfattning, som låter samhällets dom drabba blott den ena parten, kvinnan, medan mannen, med brottslingen, får fribrev. Mer än ett oroligt "varför" uppsteg ur hennes bävande hjärta, och då svaret härpå uteblev, sjönk hon ofta i grubbel och svårmod.

Under lång tid fortsatte Josephine

Butler sitt kärleksverk, som dock slutligen avbröts av den inre röst hon plötsligt förnam, den kallelse, som drev henne ut i vad hon själv och andra benämmt "det nya korståget" och som anvisade henne främsta platsen i deras led, som kämpade för åstadkommande av en rättfärdig samhällsmoral.

Det är en av den historiska erfarenheten bekräftad saning, att ingen stor rörelse till mänsklighetens förädling någonsin kommit till stånd utan att i spetsen för densamma stått en person som kallad därtill genom alldeles särskilda egenskaper, blivit bärare av den saning, som skulle föras fram i ljuset. Och det är likaledes en av mänsklighetens historia bekräftad erfarenhet att ingen ändring av det bestående i syfte att åstadkomma en förbättring i seder och tänkesätt någonsin genomförts utan strid. Josephine Butler kallades att leda striden mot den statliga kontroll över lastens utövning, som man benämner prostitutionens reglementering, och härunder fick hon, utsatt för hån och livsfara, erfara lidandet av att se sina bästa, äldaste avsikter misskända av dem hon kanske förut räknat som sina närmaste vänner.

När i slutet av 1700-talet under de oordnade förhållanden, som franska revolutionen framkallat, romanförfattaren Rétif de la Bretonne i ett "les désordres de Paris" berörande litterärt arbete med Machiavellis ord "Välj det minst onda i stället för det goda" till motto föreslog att i Frankrikes huvudstad grunda officiella bordeller, som borde stå under ledning av "matronnes vertueuses" och där arvodet åt "les ouvrières" skulle fastslås av myndigheterna, betraktades

detta att börja med som en vansinnig dröm. Tanken upptogs dock sedermera i en något modifierad form. För att söka råda bot för den alltmer överhandtagande osedligheten överlämnade man prostitutionens yttre övervakande åt polisgodtycket i det man genom tvångsbesiktning av de prostituerade trodde sig kunna hämma utbredningen av sedeslöshetens följsjukdomar. Under direktoriets och första kejsardömets tid fick systemet sin sammanfattning i den s. k. Code Napoléon, den lagstiftning som sanktionerade eller tolererade "tillståndshusen", ställde de prostituerade under övervakning i sanitärt hänseende, gav prostitutionen sken av ett legitimerat yrke och gjorde kvinnorna till en handelsvara, som staten åtog sig att hålla i gott skick.

Från Frankrike, som sålunda blev reglementeringens hemland, spred sig det fördärvbringande systemet över Europas fastland och nådde sedermera England, där 1869 den parlamentsakt utfärdades, som benämndes "Lagen om smittosamma sjukdomar", varigenom periodisk läkarbesiktning av kvinnor infördes i garnisonsstäder och örlogshamnar samt inom ett område av femton engelska mil utom desamma.

Den oerhörda indignation, som parlamentsaktens införande uppväckte i England, framkallade en ljungande, i alla tidningar införd protest, som bl. a. under tecknats av två kända läkare och en mängd framstående kvinnor, däribland Florence Nightingale och Josephine Butler. Protesten lämnades utan avseende av myndigheterna, och det var tydligt, att andra åtgärder måste vidtagas. Någon måste uppta ämnet, tvinga det på

allmänheten och lära den inse följderna av det system, som blivit infört.

Det var en tung börda, som nu blev lagd på en kvinnas svaga skuldror. Här var ingen ära att vinna, endast en smärtsam plikt att fylla. Och dock fanns hos Josephine Butler ingen tvekan, så snart hon förnummit den inre kallelsen. Omständigheternas makt drev henne ut i det offentliga livet och anvisade henne främsta platsen i de stridandes led.

Utrymmet tillåter icke annat än en flyktig erinran om Mrs Butlers hjältemodiga kamp, hur hon, själen i det "nya korståget", under hån och smädelser från deras sida, vilka genom hennes ingripande trodde sig bli berövade den inkomstkälla, som bordellsystemet innebar, reste till städer och orter, talade offentligt på det ena mötet efter det andra, tog initiativ till nya protester och resolutioner, därvid ofta jagad på gatorna av den råaste pöbel, som stundom förföljde henne även på de hotell, där hon tagit sin tillflykt. Men tack vare hennes och hennes medkämpars — en James Stuart, en W. T. Stead m. fl. — outtröttliga bemödanden kröntes striden med framgång. 1883 avskaffades tvångsbesiktningen, och parlamentsakten om smittosamma sjukdomar, som förut suspenderats, upphävdes av den Gladstoneska ministären år 1886. Såsom bevis på den kraft, varmed agitationen mot parlamentsakten bedrevs, kan nämnas att under åren 1870—1886 hölls 766 offentliga möten och 91 konferenser och avgåvos 18,068 petitioner, som samlat 2,657,348 underskrifter.

I England hade segern sålunda vunnits, men striden var därför icke slut, den måste fortsättas på kontinenten, där

reglementeringssystemet alltmer hade rotfäst sig. Och även här ställde sig Josephine Butler främst i korståget mot den lagstadgade osedligheten, hon besökte bland andra länder Frankrike, Italien och Schweiz, och på hennes tillskyndan grundades 1874 den Britiska Kontinentala och Allmänna Abolitionist-federationen, vars syfte blev avskaffandet av prostitutionens reglementering. I många länder är målet sedan länge uppnått; sålunda avskaffades i Norge reglementeringen år 1888 och i Sverige 1918 — till och med i länder sådana som Belgien och Frankrike börjar systemet vackla i sina grundvalar.

Mrs Butlers krafter, som genom de oerhörda kropps- och själsansträngningar hon fått utstå, blivit hårt medtagna, brötos till en tid nästan alldeles, när hon 1891 genom döden förlorade sin make. Men både under den tid, då hon stod i sin fulla kraft och utövade sin agitatoriska verksamhet och sedermera, när sjukdom och lidande hemsökte henne, fann hon tid och krafter till en vittomfattande litterär verksamhet. Utom en oräknelig mängd artiklar och broschyrer av hennes hand må såsom hennes märkligaste arbeten nämnas vidlyftiga biografiska verk över George Butler, J. F. Oberlin och Katarina av Siena samt hennes kanske mest karakteristiska skrift *Timmen före dagningen* (*The hour before the dawn*), ett arbete som genom djup insikt, innerlig medkänsla med de olyckliga och en underbar sjarblick utmärker sig bland den tidens litterära alster.

Såsom talare hade Josephine Butler en underbar makt att fångsla sina åhörare. Hon ägde, som någon sagt,

”den vältalighet, som försmår alla vältalighetens hjälpmedel”. Det som gav en oemotståndlig kraft åt hennes ord var på en gång hennes varma men behärskade hänförelse för sin sak och hennes äkta kvinnliga uppenbarelse, den takt och finkänslighet, varmed hon kunde behandla de mest ömtåliga ämnen.

Under de senare åren hade Josephine Butler, som förut nämnts, varit långa tider bunden vid sjuksängen. Men trots sitt kroppsliga lidande lyssnade hon alltjämt med orubbat intresse till varje ljud, som från det brusande nutidslivet därute trängde in i hennes tysta sjukrum. Och väl kan det sägas att hon, som för mänsklighetens väl offrat sina krafter, till sin sista stund förtjänat det namn en svensk författare en gång givit henne: namnet ”federationens klappande hjärta”.

Den 30 december 1906 insomnade Josephine Butler lugnt och stilla i den eviga sömnen. På en liten lantgård i Northumberland, den romantiskt sköna trakt, som sett henne födas och där hon sista tiden haft sitt hem, avled hon i sitt sjuttionionde år, vid dödstillfället endast omgiven av de båda trogna tjänarinnor, som under sjukdomens långa, plågsamma stunder ägnat henne en öm och kärleksfull vård.

Många år ha svunnit sedan ”federationens klappande hjärta” upphört att slå, men federationens idéer gå alltjämt sitt segertåg fram genom världen. Dock vore det förvisso dåraktigt att tro allt vara välbeställt med reglementeringens blotta avskaffande. Då federationen

emellertid som sitt mål satt just detta, så är det därför att man i prostitutionens reglementering funnit ett bålverk, som får lov att brytas ned, innan arbetet för främjande av det sedliga livet i allmänhet på allvar kan börja. Detta är förpostfäktningen, och tyvärr har den understundom så fått ta sinnen och krafter i anspråk, att det ibland kunnat se ut — och även av motståndare ofta uppfattats så — som vore detta allt vad som åsyftas. Men vore det så, då handlade man visserligen lika dåraktigt som en läkare skulle göra, om han trodde sig med yttre medel kunna häva en sjukdom, medan roten till det onda finge ostörd vara kvar. Ty annat än som ett yttre symtom av ett djupare liggande ont får aldrig reglementeringen betraktas. Det gäller erkännandet av kvinnans människovärde, kampen måste stå mot osedligheten i alla dess former, och strävandet bör inriktas på det yttersta målet för allt sedlighetsarbete, uppnåendet av renhet och rättfärdighet.

När vi nu om få månader stå inför minnet av Josephine Butlers födelse, då vilja även vi svenska kvinnor med vördnad böja våra huvuden inför detta minne. Måhända förmå vi icke ännu uppskatta som sig borde värdet av den väckelse Josephine Butler givit mänsklighetens samvete eller till fullo mäta styrkan av hennes angrepp mot synden i dess fäste. Men så mycket kunna vi känna, att vi genom att högt bära den fana hon räckt oss bäst visa erkännandet av vår tacksamhetsskuld till den tappra banbryferskan för en rättfärdig samhällsuppfattning.

CLARA WAHLSTRÖM.

Reflexioner kring sakkunnigeförslaget till kommunal flickskola.

Vid organiserandet av den kommunala flickskolan är det säkerligen av ej ringa vikt, att tillbörlig hänsyn tas till den kvinnliga ungdomens olika utvecklingskedan.

För att begynna med tidpunkten, då nämnda skola bör avlösa bottenskolan, så är det uppenbart, att om det finnes någon utvecklingsfas, som särskilt karakteriserades genom ökad receptivitet, det skulle vara fördelaktigt, att den högre skolan just då övertog bottenskolans lärjungar.

Redan länge har man lagt märke till att flickorna uti de högsta folkskoleklasserna arbeta med påfallande lätthet och snabbhet. Vid igångsättandet av de kommunala mellanskolorna visade det sig också, att de kvinnliga inträdessökandena i stor utsträckning voro de manliga överlägsna (något som man för övrigt icke behöver ondgöra sig över eller känna sig generad över för gossarnas räkning, ty de ha även sin tid av ökad receptivitet, ehuru den infaller ett par år längre fram i tiden). Vad är rimligare, än att lärjungarna komma upp i den högre skolan, där bl. a. främmande språk inträder, vid tidpunkten för en för dem naturligen snabbare arbetstakt? Det vill säga att kommunala flickskolan lägges ovanpå en fyraårig bottenskola.

Det är så mycket förnuftigare att så förfara, som det till gengäld är behöfligt att följa ett helt motsatt tillvägagångssätt ett par tre år längre fram, vid pubertetens inträde.

Alla erfarna pedagoger känna till de symptom, som framträda under denna period, såsom slöhet och håglöshet, särskilt olust för studier; verklighetsfrämmande drömmeri; självsvåld och hållningslöshet; uppstudsighet och gäckeri; kritiklusta m. m. Allt detta utgör emellertid endast avigsidan (och en för omgivningen ofta ganska obehaglig sådan) av en synnerligen betydelsefull process, som försiggår inom de unga. Puberteten karakteriseras nämligen icke endast av fortplantningsorganens snabba tillväxt, utan även av en samstämmig utveckling av andra organ. Särskilt kraftig är utvecklingen inom hjärnan av de nervbanor, som förbinda de olika hjärncentra med varandra, något som utgör den anatomiska grundvalen till en fullständig omvandling och nyinställning inom själslivet. De unga börja bilda sig sina egna omdömen, se kritiskt på andras meningar, vilja handla självständigt, börja känna sig såsom vuxna — alltså en begynnelse till detta, att ha en mening för sig, att stå på egna ben, detta som för den vuxna människan är nödvändigt. Det är utan vidare klart, att denna omdaningsprocess bör få försiggå i lugn och ro och utan störande ingripanden. Det är ock uppenbart att till densamma måste åtgå kraft, att den kraften bäst och riktigast användes just till detta ändamål och att den ej bör användas att tjäna andra ändamål

Helt naturligt är det ingen lätt sak att tillmötesgå de krav, som puberteten ställer på de ungas livsföring. Om det är

så, att skolarbetet tar i anspråk sina lärjungars hela arbetskraft (för arbete på lärorummet samt för förberedelse), så måste skolarbetet antingen under den behövliga tidsutsträckningen fullständigt omläggas eller ock under samma tid inställas, och hemmet helt och hållet taga de unga om hand. Föräldrarna, som ju haft tillfälle att lära känna sina barn från deras första levnadstimme och att studera dem under deras uppväxt, borde sitta inne med stora möjligheter att nu ordna det på bästa sätt för dem och att låta deras individualitet komma till sin rätt i så hög grad som det överhuvudtaget är möjligt. En del föräldrar äro också säkert i stånd att lösa uppgiften. Men dessvärre är det många — antagligen de flesta — för vilka detta av inre eller yttre skäl icke är görligt. Och då är det nödvändigt att skolan ser till att göra vad i dess förmåga står. Till de betydande individuella växlingar, som förefinnas i fråga om tidpunkten för pubertetens inträde, kan skolan givetvis icke, eller åtminstone i helt ringa mån, taga hänsyn. Men mycket skulle vara vunnet om man inrättade sig för genomsnittsåldern därför (omkr. 14-årsåldern för den kvinnliga ungdomen). Inte vore det alldeles ogörligt att då under låt oss säga ett läsår reducera studierna till ett minimum, att låta lärjungarna i stor utsträckning vara på rörlig fot och att låta dem huvudsakligen sysselsätta sig med de praktiska arbeten och med de talangers förvärvande, för vilka de ha håg. Den kvinnliga ungdomen har för det mesta håg för husliga sysslor, men tillika även för annat. Och en del har inte alls håg för husliga sysslor. De böra då ej heller tvingas till dylika.

Man plägar tala om flickornas "ömtå-

liga ålder", och det förefaller som om man ville utsträcka den till en följd av år, säkerligen i regel utan grund. Skulle någon period med visst fog kunna kallas "ömtålig", så skulle det vara tiden för pubertetens inträde samt den närmast därefter följande, d. v. s. en tidrymd av några månader, kanske ett år; ty denna period kräver kanske mer än någon annan hänsynstagande till naturens krav. Ingalunda skola emellertid de unga flickorna då skötas med pjosk och klemighet, utan med hurtighet och god urskiljning, såsom av det nyss anförda framgår.

Den tid, som följer på pubertetsperioden, "utvecklingstiden", som räcker till dess utvecklingen är fullbordad, eller för kvinnlig ungdom till 20—21 års ålder, är en tid av synnerligen god arbetskraft. Och har man under pubertetstiden unnat de unga flickorna ett vilsamt, åt övervägande praktiska sysselsättningar och ett mera rörligt levnadssätt ägnat år, så skall man finna, att skolarbetet nu kan sätta in "för full maskin"; många av lärjungarna skola med iver, ja t. o. m. med en viss otålighet kasta sig över studierna igen. Och resultatet av det hela skall bli: bättre hälsa och bättre arbetsresultat.

Med de mer och mer fördjupade insikter i de växandes fysiologi och psykologi, som förefinnas hos dem, vilka ägnat särskilt studium åt dessa frågor, och som börjar tränga ut även i vidare kretsar; till föräldrar och pedagoger, kan man kanske våga hoppas att ett lämpande av arbetet för de växande efter deras olika utvecklingsfaser icke skall låta vänta alltför länge på sig.

Ovan är talat endast om den kvinnliga ungdomen, enär det förslag till skola

som föreligger är avsedd för denna. Att det är behöfligt att den manliga ungdomens arbete lämpas efter dess utvecklingsfaser ligger i öppen dag.

Uti sitt förslag till kommunal flickskola framlägga skolsakkunniga en plan till uppdelning under de två sista skolåren uti en teoretisk och en praktisk linje. Det kan knappast skattas nog högt, att ett sådant förslag framkommit. Det ligger uti detsamma en värdering av det praktiska arbetet, som måste hälsas med djup och innerlig glädje. Mot utformningen av förslaget kunna emellertid åt-

skilliga befogade invändningar göras. Vad jag för min del främst vill anmärka är, att det praktiska arbetet insätter alldeles för sent, sedan de för dylikt anlagda lärjungarna fått hålla på länge och väl även med sådana teoretiska ämnen som icke alls ligga för dem. Nog borde för dem — även inom ramen av en skola, som avser att ge högre bildning — tidigare kunna beredas mera utrymme för praktiska sysslor, bredvid sådana teoretiska studier som dels med dessa ha sammanhang, dels motsvara elevernas speciella håg i övrigt.

KAROLINA WIDERSTRÖM.

Konstverk som symboler.

Där vi med känslan kraftigt reagera inför ett konstverk, i hänförelse eller motvilja, har detta nog i regel föga att göra med konstförståndighetens kritik. Om reaktionen är omedelbar, icke en upphetsning i andra hand, torde den nog sammanhänga därmed att konstverket för oss fått rang av symbol, av sinnebild för något som icke framträder men som på grund av övermäktiga idé- och känslassociationer griper djupare in i den åskådande än det estetiska intrycket i och för sig kunnat göra.

Man kan förstå hur antiken skulle reagerat mot en bild av den korsfäste! Guden som segrar, drakedödaren eller den åldrigt vise härskaren, *d e t* kunde tjäna som symbol för

det gudomliga. Men den besegrade, brottslingsbehandlade, den på träla-vis upphängde — det vägrade tanken att taga på allvar. De som hade sådana symboler för det högsta måste vara "asinarii" och ingenting annat. Om vi inte genom århundraden invants till att se krucifixet skulle dess oerhörda paradox falla in i vår själ som en djärv utmaning mot allt som i denna värld "får ut sin lön". Det är ju i själva verket ej förrän på Konstantins tid, som krucifixet framträder som officiell kyrklig symbol. Men då är redan paradoxen utjämnad. Ty kyrkan har vunnit världslig seger, och kejsaren har förbjudit korsets bruk för missdådare. Skulpturalt ter det sig där-
efter som hövdingatron och icke

som "förbannelsens trä". Det behövdes de djupa religiösa rörelserna på 1100- och 1200-talen för att inom konsten återfå paradoxen i krucifixet, en paradox som dock åter och åter trubbas av och stagnerar i vaneföreteelse.

För omkring femton år sedan mötte jag en sällsam art av mänsklig reaktion inför denna symbol. Det var en fransk folkskollärlarinna från en liten by i Bretagne, som skildrade sin hårdnackade strid mot storgodskapellanen, vilken envisades att vilja sätta upp ett krucifix över dörren i hennes skolsal, något som han efter sekulariseringen ej hade befogenhet till. Med gnistrande ögon beskrev hon deras kamp. Och det blev uppenbart att den intensitet, med vilken hon reagerade mot bilden av den korsfäste, hängde samman med att hon tog den som en symbol för de maktägande i denna världen eller kanske rättare för deras egentliga uppsåt gentemot folket: så var det man ville tukta de underlydande. Hon var mycket okunnig — jag minns bl. a. att hon uttalade sin förmodan att folket i Sverige talade franska, eftersom vi alltjämt hade franska kungar — och hennes patos måste till bakgrund haft svåra och förnedrande livserfarenheter. Ty för henne var krucifixets innebörd en absolut motsats till dess ursprungliga mening. De idéassociationer det framkallade hörde för henne samman med "överklass" och "klerikal". Att helt stilla söka visa detta var givetvis lönlöst, så sammanvävd var symbolen med en för henne cen-

tral känslökomplex. Hos henne utlöstes ingalunda det ömkans löje, som måste ha legat bakom den antike karikatyrtecknarens framställning av Alexamenos, som tillber en korsfäst gud. Nej, det var de okunnigas och förtrycktas vilda och obändiga opposition mot en symbol av förtryckare — så omvänd var situationen. Varje fråga om konstvärde föll givetvis till marken inför denna reaktion ur alla nerver och sinnen mot bilden som symbol.

Jag erinrar mig alltjämt första gången jag i Louvren upplevde Nike från Samothrace. Det är många år sedan dess. Jag hade aldrig hört talas om henne eller sett reproduktioner såvitt jag kunde minnas. Det var mitt i en parisisk oktobervecka, då Seinen svämmade över bräddarna och luften var tung och grå av regnväder, dimma, rök och dunster. Jag hade legat sjuk någon tid i mitt lilla mörka rum vid rue de l'Estrapade och tog mig en dag med yttersta möda fram till Louvren. Så mycket gled undan mitt synfält, där jag på försök släpade mig fram genom gallerierna, för en gångs skull hopplöst lämnad utanför av alla förunderliga ting i färg eller sten. Men nära utgången h e j d a d e s — bokstavligen — min trötta marsch av att något levande plötsligt ställdes inom mitt synfält och göt in sitt liv i min döda värld, så att källorna därinne började sorla. Det var Nike, som kom ditin. Men det var inte enbart skönhetsglädje hon gav mig. Det var mera än så i denna åsyn av hur nå-

got så halshugget, så dödat, så skadat, så liksom allt berövat ända kunde susa framåt, fullt av övermäktigt liv och oförstörbar seger. Det var ej en symbol för uppståndelse, det var ett liv mitt i själva döden, ett trots allt av gigantisk resning. Dess stumma talan gick genom märg och ben, i övermänsklig storhet förödmjukande och uppresande. Jag förstår aldrig riktigt hur mycket som var skönhetsintryck och hur mycket som var symbolverkan — Bådadera gick väl samman till ett, kan jag tro.

Under folkskarors jubel hade hon en gång — med huvud och alla lemmar — blivit upprest och hyllad som en krigets gloria, hon som många andra, mera och mindre förnämliga, konstverk. Nu stod hon mitt i sin museala omgivning som en stark och levande segersymbol gentemot allt vad förstörelse heter.

*

Man undrar på hur sällan som ofentligt uppställda konstverk väcker förnimbara reaktioner av intresse, åtminstone i vårt klimat. Överväldigande var dock intrycket av Gustav den tredjes staty. J. O. Wallins dityramb vid avtäckningen 1808 uttrycker verklig hänfördhet. Betagenheten gäller kanske mest bildens likhet med den belvederiske Apollon och hyllningen åt diktarkonungen genom en nordisk Pygmalion. "O lyssnen, o hörden I ljuden!" Det är Hellas som flyttat till Mälarstranden — en föreställning med lyftkraft åt de skönhetsdrömmar som en klassiskt bildad nordbo har lagrat i sin själ jämsides

med minnesglansen från den gustavianska vitterhetens "Aten".

Det faller en också i minnet ur Strindbergs "Sömngångarnätter", det där stället om den klassiska skulpturen som den representeras i Nationalmuseum. Framför Niobe gör diktaren halt. Han finner henne "mera uppbygglig" än någon av de andra. Men där råkar han i inre konflikt — betecknande nog. Som medlevare tycker han ett, som betraktare ett annat. (Han är både partcipator och spectator, som Havelock Ellis så träffande betecknar de två sätten att tillägna sig konstverk.)

Den förevigade tragik som brister fram i Niobe och låter ett själsinnehåll störa åskådarens oberörda betraktelse, den visar ju förbi antiken in i det hellenistiska och det moderna där rörelsen vill ta form i själva stenen, så som den gör det i Nike men inte i Venus Milo.

Tankarna sprängde ju sönder stenen — flaskan för gammal, vinet för nytt — ämnet större än själva scenen — —

Strindberg tar Niobe som "litteratur" och vandrar vidare ifrån "iscensättningen".

På sistone synes emellertid även hos oss en större allmänhet ha tagit ställning inför skulpturverk, om man dömer efter det livliga känsloutbytet kring två i var sitt slag så betydande konstverk som Milles' springbrunn i Halmstad och Sigrid Fridmans Fredrika-Bremerstaty i Humlegården i Stockholm. Där icke konst-

experten utan folkets röst gör sig hörbar, är det ej svårt att bakom den estetiska tillrättaläggningsargumenten upptäcka hur det i själva verket rör sig om dessa konstverk såsom symboler för eller mot känslövarlden, i vida högre grad än som konstnärliga skapelser.

Se först på Halmstadsfontänen! När man gått längs den ej vidare breda Storgatan i linje med torgets ena sida, finner man rummet plötsligt vidgas, och torget förlänar fri atmosfär åt hela detta festspel av mjuka och glidande linjer i brons och vattenstrålar. Det ger åt hela platsen en prägel av överdådig fest mitt på blanka vardagsförmiddagen. Det är havets trollmakt i detta glittrande och förföriska, det är sinnesrusets överdåd i dessa våglinjer, som smeka likt böljor och med sina vattenstrålar pärla som bränningsskum, ja skölja en med i sitt ystra jubel. Man nära nog tappar andan inför det.

Man tänke sig blott vilken sällsam verkan det skulle ha, om en enda skarpt vertikal linje plötsligt bleve ställd mitt in i allt detta mjuka och horisontalt glidande konturspel, en upprättstående människas linje eller en fyrbåks i vågsvallet! Den skulle t. o. m. i form av en rak kolonn komma och störa festruset som en Johannes döparen vid gästabudet. Var icke det lokala anskriet över denna fest i pulserande brons ett skri efter fyrbåken i havet? Människorna äro för det mesta väsen, i vilka "havet" — som för de gamle synes ha förebildat lidelserna — går så högt, att de frukta att

drunkna däri utan den riktlinjen som står upprätt, medan vågorna glittra och svalla. En sådan känsloreaktion med ropande efter höghet i det sköna kan inom en individ strida mot hans estetiska omdöme eller ensam dominera. Den virvlar då upp associations-element och känslöhett av den art som medeltiden förnam inför vissa antika statyer, och kanske innebär den också ett själsbehov, som längtar bortom antik och medeltid till en ny konst, som vore ej blott berusande utan förlösande, som vore syntes och ej fiendskap mellan anda och sinnen.

Vad Fredrika-Bremerstatyen beträffar torde reaktionen ligga diame-tralt annorlunda till. En kvinna i ett konstverk skall populärt sett vara snarvacker — alldeles som bilderna av grekiska män, atleter, före Sokrates' porträttbyst. Men hur skulle man väl kunnat dämpa av Sokrates' bild i riktning mot något konventionellt skönt? Hans skönhet var själens, var det odödligas; och hade man där låtit blickarna tillfredsställas av det dödliga, hade man misslyckats i att framställa — Sokrates. Lika litet som han var typen för den grekiske mannen, lika litet är en bild av Fredrika Bremer ägnad att vara en bild av "kvinnan"; den måste uttrycka en individ, en odödlig ande, en själ med ett uppdrag och ej blott en människa med ett utseende. Detta är paradoxen i denna staty. Eftersom Fredrika Bremers väsen är så okänt för de flesta, som åskåda bilden, förmår man ej se "vad det föreställer", så-

vida man ej mäktar tolka skulpturens språk direkt som skulptur. I motsatt fall blir denna staty av en kvinna över en annan till "iscensättningen" av ett helt annat "ämne", till en obestämbär och oroande symbol för den moderna kvinnan.

Är icke kvinnans uppdrag barnet? Och blir icke för känslotänkandet denna vandrerska en sorts symbol av Nora, som går från hemmet, i stället för av den stillasittande madonnan? Männe där icke bakom reaktionen ligger något av ångest inför en ny kvinnoart, som man inte förstår, något av barnaoro över att mor skall gå sin väg? Hade inte konstverket varit så själfullt och betydande, skulle förvisso känsloreaktionen ha varit lika godmodig och vältempererat trög som inför Karl XIII eller Jenny Lind. Nu är det något hos åskådaren som rör sig därinne i djupen, därför att här är något främmande, något farligt och okänt som man följaktligen anser oskönt. Det frågades nyligen efter de gamla blida mormödrarna, som sutto hemma och voro tillreds för ungdomen. Men i en tid, då ungdomen alltid är ute och söker — måste icke då själva stammödrarna föras ut på stigarna för att vara ungdomen i förväg och med hela kärlekens allvar hjälpa dem hitta fram? I Fredrika Bremers hjärta levde visionen av ett bättre och högre samfundsliv med ny rymd för både kvinnor och män. Linjespelet i statyn tolkar både visionen, viljan och vandrigen. Den ena handen värnar hjärtats låga, det

därute i universum ännu ofödda samhällsidealet, medan den andra trevar fram genom dunklet. Hennes gång är lika målmedveten som den är svävande och lätt, hon rör sig, hon som Niobe och Nike.

Detta sökande — så annorlunda mot madonnans vilande ro — förvirrar den med Fredrika Bremers värld och väsen obekante betraktaren. Vad vill man väl med en bräcklig, årtyngd kvinna, som inte sitter stilla och åldras? Där den estetiske betraktaren bedömer lösningen av det skulpturala problemet, där irriteras den oinvigde genom sin symbolisering av bilden, den blir en stötesten, ett skandalon sådant Fredrika Bremers Hertha var det i hennes egen tid och som en gång Alexamenos' tillbedjan av den korsfäste var det för karikatyrtecknaren i Septimius Severus' palats. Reaktionens styrka och ihållighet tyder på vidrörandet av centrala komplexer. När ännu några solvarv förrunnit kunna dessa vara upplösta och ge rum för ett förnimmande av "andens liv i stenen", den andes, som förnummit ett ljus, dit stormdrivna seglare kunna vända sina ögon under "de nattliga stormar som nu resa sig från alla håll och rycka bort gamla sjömärken och förvandla gamla vägar."

Jag minns en liten statyett av Sigrid Blomberg, som jag ofta fått vila ögonen vid och som också den betecknar en ny rörelse. Det är en rak högvuxen madonna, som med lätt och stadig hand håller sin lille pilt, icke i skötet, utan högt upp på axeln, där

han kan vara hemma hos henne och ändå se långt ut i världen, en varelse som har sin egen linje och står fritt från mor, ehuru buren av samma ömhet som man bär skötebarnet, vars kontur alltid blir till ett med moderns, Också här blir den skulpturala attityden symbolisk — den blir en bild av större inbördes frihet mellan väsen som älska varandra, också när dessa väsen äro mor och barn.

Esteten till yrke och fack skall kanske överlägset småle åt den förenk-

ling av åskådningen, som reagerar mot ett individuellt konstverk som vore det en generell symbol. Och dock kan han väl knappast komma ifrån att det är denna förenkling — man kunde stundom säga detta omedelbara förinnerligande och stundom detta oreflekterade motstånd — som lägger grund för varje äkta och opåverkat ståndpunktstagande från en bredare allmänhet, både där den hyllar och där den kastar sten, både där den griper rätt och där den mättar fel.

EMILIA FOGELKLOU.

F.-B.-F. angående den föreslagna kommunala flickskolan.

Skrivelse till konungen.

Med anledning av det förslag om inrättande av kommunala flickskolor, som av tillkallade sakkunniga framlagts den 31 oktober 1927, anhåller Fredrika-Bremer-Förbundet i underdånighet att få anföra följande.

All sannolikhet talar för att redan genom det antal kommunala flickskolor, som successivt torde bli upprättade, denna nya typ av flickskola kommer att få en stor betydelse och det är därför helt naturligt att förslaget därom tilldragit sig betydande uppmärksamhet icke endast inom pedagogiska kretsar utan jämväl bland andra grupper av medborgare, som av olika anledningar med intresse följa kulturella och sociala frågor. Ett ytterligare skäl att noggrant beakta det framlagda förslaget utgör detta förslags egen innebörd. De sakkunniga ha tydligen låtit sig angeläget vara att inom den kommunala flickskolans ram söka realisera ett flertal av aktuella pedagogiska reformsträvanden. För alla dem som frukta den överansträngning och arbetsolust, som för ungdomen kan följa av anhopande av kunskapsstoff och övermått av läxläsning, är det en djup tillfredsställelse att taga del av hur de sakkunniga,

jämte betonande av vikten att undervisningen inriktas på de olika ämnenas väsentliga delar och sammanhang inbördes, dessutom föreslå meddelande av sammanhängande arbetsuppgifter, avsedda att stärka elevernas arbetshåg och initiativförmåga, samt införande på den kommunala flickskolans högre stadium av större frihet för eleverna att välja bland läroämnena. Visserligen är det så, att i en skolstadga formulerade principer ingalunda i och för sig garantera ett gynnsamt undervisningsresultat, men att på sätt som i förslaget skett upptaga nyare pedagogiska tankar och avsikter och göra dem normerande betecknar icke desto mindre en betydelsefull etapp i utvecklingen.

De sakkunniga ha emellertid icke stannat vid att upptaga ovannämnda, redan mera allmänt erkända önskemål, utan de ha även framfört förslag om upprättande av en praktisk linje att på den kommunala flickskolans högsta stadium alternera med den teoretiska utbildningslinjen. Fredrika-Bremer-Förbundet vill för sin del om detta förslag uttala att det är ett gott uppslag, då det ovedersägligen finnes en del ungdom, för vilken ett mera ingående teoretiskt studiearbete liger mindre väl till och

som därför skulle ha större arbetsglädje och mera verkligt utbyte av att få använda en större del av skoltiden än vad som hittills kunnat ske åt förvärvande av praktiska insikter och färdigheter. Det torde emellertid vara för tidigt att i detalj fastslå undervisningsplan för en praktisk utbildningslinje. Redan en sådan omständighet, som att frågan om den kompetens en praktisk linje skall meddela tillsvidare måste lämnas öppen, talar för att man på detta område bör pröva sig fram. Förbundet vill erinra om att de unga flickorna numera nästan undantagslöst bereda sig för självförsörjning. Det vore därför lämpligt att med tillvaratagande av den goda tanke, som legat till grund för förslaget, låta utökningen av den praktiska undervisningen på det högre flickskolestadiet experimenteras fram och att skolstadgan finge en sådan avfattning, att de kommuner, som önskade göra försök i denna riktning, bereddes tillfälle därtill. I varje fall synes förslaget, att i den praktiska utbildningen inbegripa en omfattande grupp handelsämnen vara av tvivelaktigt värde. Det är alltså förbundets mening, att den kommunala flickskolan för närvarande bör organiseras på så sätt, att den alltid har en teoretisk utbildningslinje, men att det vid sidan härav finnes möjlighet, att för en grupp elever utvidga den praktiska utbildningen med motsvarande minskning av den teoretiska.

Med avseende på den kommunala flickskolans anknötning till folkskolan innebär sakkunnigeförslaget, att denna anknötning skall ske efter det sjätte folkskoleåret. De sakkunniga erinra dock därom att den för sexårig kommunal flickskola framlagda undervisningsplanen i väsentliga avseenden låter sig tillämpa även i fråga om en sjuårig skola, som bygger på fyraårig bottenskola. För Fredrika-Bremer-Förbundet framstår det såsom ett viktigt önskemål, att den kommunala flickskolan organiseras även med anknötning till fyraårig bottenskola. Där parallellavdelningar finnas, böra samma bestämmelser få gälla, som riksdagen fastställt för flertalet realskolor, nämligen att den ena avdelningen

bygger på sexårig och den andra på fyraårig folkskola. Med en på fyraårig bottenskola byggd kommunal flickskola göres en betydelsefull tidsvinst genom en förkortning av skoltiden med ett år. Dessutom skulle med denna anknötningensform den kommunala flickskolan kunna bereda en del av sina elever tillfälle att vid den lämpligaste åldern — d. v. s. vid den ålder, som för kvinnlig ungdom utmärkes av ökad receptivitet och naturligen snabbare arbetstakt — få övergå till den högre skolformen, varmed ock följer, att sedermera, när för samma ungdom en period inträder, då intensiteten i teoretiska studier bör avsevärt minskas, skolan hade ökade möjligheter att därefter anpassa sitt arbete. Särskilt förtjänar det påpekas, att en tidigare övergång skulle möjliggöra att undvika trängsel i språkundervisningen. Förbundet vill vidare förorda att beträffande kommunal flickskola, där parallellavdelning saknas, kommunen får frihet att bedöma vilken anknötningensform, som bäst lämpar sig för samhället, och sålunda själv bestämma om flickskolan skall byggas på fyraårig eller sexårig folkskola.

Förslaget om två typer av kommunal flickskola, en sexårig och en femårig, där i båda fallen den teoretiska utbildningslinjen skulle ge normalskolekompetens, synes förbundet ur flera synpunkter otillfredsställande. Det faktiska bildningsresultatet, som de båda linjerna skulle komma att meddela, måste såsom ock de sakkunniga vidgå bli olikvärdigt. Härav följer att värdet av normalskolekompetensen för inträde vid yrkesutbildningsanstalter och vid anställning skulle äventyras. En del kvinnlig ungdom kunde därigenom föranledas att upptaga en längre och dyrare studieväg med studentexamen som mål. Skulle åter en femårig skola försöka att nå samma bildningsmål som en sexårig, följer därav ett starkt pressande av skolarbetet under det femte året och resultatet torde ändå icke kunna komma i samma nivå som en sexårig skolas. Dessutom är en av huvudavsikterna med skapandet av den kommunala flickskolan just att från ett alltmer jäktande stu-

Notisspalten.

Kommunalval i Mariestad.

Styrelsen för Fredrika-Bremer-Förbundskretsen i Mariestad inlämnade den 13 dec. 1927 till valnämnden i Mariestad en anhållan att valnämnden måtte taga under övervägande lämpligheten av inval av kvinnliga ledamöter i stadens styrelser och nämnder. Vid valet den 20 dec. uppflyttades från suppleant till ordinarie ledamot i fattigvårdsstyrelsen fröken Elise Sorgenfrei och som suppleanter nyvaldes fröken Dagmar Johansson och fru Gerda Blomqvist; i barnavårdsnämnden nyvaldes som ordinarie ledamot fröken Greta Bohlin och som suppleant fru Ingrid Lundhquist.

Ett ord i sinom tid synes vara till nytta!

För fred och frihet.

Internationella kvinnoförbundets för fred och frihet fjärde upplysningskurs har den 7—11 januari pågått i Stockholm. Av de utomordentligt intressanta föredrag som programmet upptog vilja vi här endast nämna professor B. Karlgrens om Nationalitetsrörelsen i Kina, professor Otto Nordenskjölds om Rasfrågan och freden, Miss Mary Sheeps-hanks om Kolonial imperialism (med tolkning), överrabbinen M. Ehrenpreis' om Fredstankar i judendomen, fru Anna Bugge-Wicksells om Mandatsystemet och mandatkommissionen, excellensen Löfgrens om 1927 års folkförbundsmöte. Vid konferensens öppnande, under fröken Mathilda Widegrens ordförandeskap, höll excellensen Ekman ett inledningsanförande.

dicarbete bevara den kvinnliga ungdom, som kommer att begagna sig av denna skolas undervisning. Enligt Fredrika-Bremer-Förbundets mening bör därför med sexårig bottenskola den kommunala flickskolan alltid göras sexårig och med fyraårig bottenskola alltid sjuårig.

Adjunkter o. ämneslärarinnor

Vid sitt i slutet av november hållna årsmöte upptog Akademiskt bildade kvinnors förening till behandling den mångdebatterade frågan om de kvinnliga lärarnas ställning vid läroverken efter omorganisationen.

Som bekant beslöt riksdagen i våras att vid alla de läroverk, som nyinrättas eller omorganiseras till samläroverk, skall på realskolestadiet liksom förut vid statens samskolor finnas tvenne kategorier lärare, nämligen adjunkter och ämneslärarinnor. Adjunksplatserna äro tillgängliga för såväl män som kvinnor. Ämneslärarinnor bli däremot endast kvinnor, som då skola antingen ha avlagt ämbetsexamen och gått provår, d. v. s. vara adjunkskompetenta, då de få lön i likhet med kvinnliga adjunkter, eller ha genomgått fullständig kurs vid högre lärarinneseminarium, varvid lönen är lägre. Ämneslärarinnornas antal i förhållande till hela antalet lärare inom realskolan skall vara 2 till 5. För gymnasiet äro ej ämneslärarinneplatser beräknade.

På denna grund har skolöverstyrelsen uppgjort en plan över lärarfördelningen under omorganisationen, som offentliggjordes under november, och det var först då, som man fick riktigt klart för sig förslagets innebörd, och det har sedan också livligt kommenterats i pressen.

Vid ovannämnda möte rörde sig diskussionen förnämligast om reserverandet av platser för kvinnliga lärare och om den dubbla kompetensen.

I skolpropositionen till 1927 års riks-

dag framhöll departementschefen vikten av att flickorna tillförsäkrades även kvinnlig lärarkraft, vilket också starkt betonades vid mötet. Särskilt framhölls från samskolehåll betydelsen av manligt och kvinnligt inflytande såväl över gossar som flickor och detta även i själva ledningen. Det är därför nödvändigt att överallt manliga och kvinnliga lärare intaga samma ställning. Visserligen behöver beämningen ämneslärarinna i och för sig ej beteckna något lägre än adjunkt eftersom det enda sättet att enligt behörighetslagen kunna reservera platser för kvinnor är att ge dem en kvinnlig beteckning. Den omständigheten, att adjunktskompetent ämneslärarinna tillerkänts samma lön som kvinnlig adjunkt, innebär ju likställdhet mellan dem. Dessamma kan emellertid icke sägas om de seminariebildade ämneslärarinnorna. Genom deras tillträde ha kvinnorna å ena sidan fått ett slags fördel framför männen, i det att de uppnå sina platser med kortare utbildning, å andra sidan få de till följd härav lägre lön. För de högre läroverken innebär detta förhållande även i organisationshänseende en svårighet, i det att de seminariebildade icke liksom de adjunktskompetenta kunna tänkas undervisa även på gymnasiet.

Dessutom ansåg föreningen, liksom även framhållits från lärarhåll och i pressen, att den av riksdagen antagna proportionen mellan ämneslärarinnor och adjunkter var för hög. Därom må då här nämnas, att överstyrelsen i mitten av december ingått till regeringen med ett förslag till "justering av proportionen mellan kvinnliga och manliga ämneslärare", vilket i genomsnitt innebär en ämneslärarinna på varje fullbordat

tretal ordinarie lärare inom realskolestadiet.*)

Som ett av de förnämsta skälen till den dubbla kompetensens bibehållande vid läroverken har framhållits, att de akademiskt bildade lärarinnornas antal ej är tillräckligt. Vid mötet beslöts därför att föranstalta en utredning härav. Denna är ännu ej slutförd. Men det synes troligt, att man för närvarande kan räkna med minst ett hundratal adjunktskompetenta kvinnliga lärare, som nu kunna tänkas söka dessa platser. Dessutom finner man, att antalet kvinnor, som genomgå provår, stadigt ökas, de senaste åren har medeltalet varit 16 per år. Allt tyder också på en fortsatt kraftig stegring i det att ett stort antal kvinnor enligt infordrade uppgifter bereda sig till adjunktskompetens.

Någon brist på dylika lärare torde det icke bli i framtiden. I det avseendet finnes alltså intet hinder för att föreningens bestämt uttalade önskan skulle kunna gå i fullbordning, att vid en kommande löne-reglering fullt enhetliga bestämmelser skulle uppställas för de manliga och kvinnliga lärarna i såväl titel- som kompetens- och lönehänseende. En naturlig följd härav skulle då också bli enhetlig utbildning för lärarkallet. Dessutom hoppades man på att någon form skulle kunna utfinnas för att garantera att vid läroverk, där flickor undervisas, skulle anställas ett visst minimiantal kvinnliga lärare och vid läroverk, där gossar undervisas, ett visst minimiantal manliga.

*) Vid samrealskola med endast fyra ordinarie tjänster skall sådan ledigförklarad som adjunktstjänst, om två kvinnor förut äro ordinarie lärare, i annat fall som ämneslärarinnetjänst.

Den av riksdagen nu antagna bestämmelsen om de seminariebildades tillträde till ämneslärarinneplatserna ansågs emellertid nödvändig som en övergångsform, då det gäller lärarinnor, som redan

under en följd av år haft ordinarie anställning på motsvarande stadium och som till följd av omorganisationen anmars skulle bli utan anställning.

EVA RAMSTEDT.

En staty som lever och verkar.

"Allmänhetens misshag drabbar utslutande konstverk som vilja något men som ej uttryckt denna vilja i former som den stora oskolade publiken vant sig att förstå. Notoriskt dåliga verk med konventionell form förbli oantastade." Dessa djupt träffande ord skrev professor Axel L. Romdahl under den senaste säsongkampanjen mot Fredrika Bremers staty. Samma sanning uttalades i en offentlig skrivelse där konstnärer och konstkännare vittnade om sin höga uppskattning av Sigrid Fridmans skapelse. Undertecknarna voro Carl A. Bergsten, Klas Fähræus, Tor Hedberg, Rickard Lindström, Ellen Roosval, Hjördis Tengbom, Ernest Thiel, Ragnar Östberg.

Den förbittring mot statyn, som en del herrar och damer — oftast i kåsörernas och de maskerade insändarnas departement — ha oförtrutet strävat att utbilda till en "allmän opinion", bottnar icke bara i "den oskolade publikens" sega konventionalism i fråga om konst och synnerligen monumentalskulptur. Denna nervösa och ideligen kältande hätskhet belyses till grunden genom ett inlägg från den ovan nämnda kampanjen — den starkaste bekräftelse på Emilia Fogelklous tankar om hur mäktigt "konstverk som symboler" kunna uppröra. Denna pärla vilja vi här rädda ur makulaturen. Författaren, doktor Erik Tretow, är ingen skämtare, bara ett enfant terrible som oför-

färat sjunger ut genanta hemligheter. Hans stavsätt, även det karakteristiskt, bibehålles med pietet.

— Att Humlegården blivit vanprydd med ett misslyckat konstverk, kan väl knappast anses mera anmärkningsvärt eller beklagligt än att samhället över huvudtaget ansett sig böra med offentlig staty hedra en av kvinnoaksrörelsens banbryterskor. Ty det kan väl i all rimlighets namn ej ligga i samhällets intresse att föreviga en livsgering, hvars enda mål varit att hetsa kvinnorna mot deras naturliga överordnade, männen. Fredrika Bremerstatyns rätta plats hade varit, i mycket förminskad skala, t. ex. som brevprens på tidningarne Iduns eller Dagnys [?] redaktionsbord. Då hade ingen utomstående behövt förarga sig deröver.

Men härav följer ingalunda att den omstridda statyn nu bör flyttas eller nedskrotas. Det skulle kunna bli ett farligt prejudicat. Gumman bör stå kvar, der hon blivit placerad, och hennes kvarblivande kan t. o. m. anses väl grundadt, om man ser saken ur annan synpunkt än den estetiska eller prejudiciella.

Vi kunna väl tryggt utgå derifrån, att den omtvistade statyn kommit till, icke blott för att föreviga fröken Bremer, utan även för att visa världen och eftervärlden, att det även finns kvinnliga bildhuggare. Men nu är det ju, även utanför fackmännens krets, allmänt känt och erkänt, att av alla de områden, der nutidens kvinnor söka tävla

med männen, det knappast finnes något, der hennes underlägsenhet är så påtaglig, som i frågan om de sköna konsternas utövande (Thalias och Therpsichores undantagna). Särskildt framträdande är denna underlägsenhet, då det gäller monumentalt skapande inom målning och skulptur.

Bronsgumman i Humlegården bör därför stå kvar

1:o för att ge ytterligare relief åt mannens överlägsenhet som skulptör.

2:a för att för sena tiders kvinnor med verkligt eller inbilladt konstnärsgry vara en ständig påminnelse om vådan av att förhäva sig.

3:o. Även för sena tiders män utanför konstnärernas krets kan det bli helsosamt att då och då gå till Humlegården och titta på gumman med det skenbart menlösa leendet. Jag tänker mig att våra söner och sonsöner, som givetvis komma att få en klarare och mera slutgiltig överblick, än vi över den mänsklighetens feministiska träskålder, der vi ännu befinna oss, jag tänker mig att framtidens unge män, då de gå förbi bronsgumman i Humlegården, icke skola kunna undgå att göra den reflexionen: "Tänk att våra stolta fäder voro så svaga, att de icke vågade använda sin röstövervigt till att förhindra all den decadans, som förevigas genom denna bild!" Statyn kommer att betaga dem lusten att stå stilla, och att i onödan yvas över fädrens ära, hvilket är det samma som att stå stilla.

Humlegårdsgumman med det enfaldiga bronsleendet har således en trefaldig mission att fylla, ett trovärdigt monument över den tid, hvori vi nu leva.

Efter detta clownintermezzo reproducera vi — likaledes ur St. D. — en estetisk studie av doktor Poul Bjerre, sannolikt den mest ingående och fackkunniga granskning som i vårt land ägnats ett nytt skulpturverk. Den ursprungliga rubriken som bortfallit i tidningen men meddelats oss av författaren återställs här.

Kritisk nagelfaring av statyn.

Man kan icke göra full rättvisa åt ett konstverk utan att taga de svårigheter i betraktande som varit förbundna med dess framalstrande. Varje konstnärligt material gör sitt säregna motstånd mot gestaltningsprocessen och varje människa, som skall avbildas, ställer konstnären inför nya, säregna problem.

Ett konstverk skall på en gång vara visionärt och substantiellt. Det förra innebär att det icke endast får vara en fotografisk avbildning av föremålet i ett givet ögonblick; det måste vara en syntes av allt det karakteristiska, det av all dagen undanskymda, det förborgade — det måste vara allt det väsentliga sammansmält i en vision. När denna massa av liv, kring vilken konstnärens inre åskådande fått ett grepp i en lycklig stund, skall gjutas i yttre varaktig form uppstår en strid mellan visionens krav och materialets krav. I och genom sin egen natur vill varje material endast underordna sig vissa former, och det är icke alls sagt att dessa former lämpa sig som framställning för visionen. Ett konstverk är mera fulländat ju mer det lyckas övervinna detta motsatsförhållande och tillgodose såväl det visionära som det substantiella kravet.

Skulpturen innebär i båda dessa hänseenden såväl större möjligheter som större krav än andra konstarter.

Just därför att skulpturverket kan betraktas från ett obegränsat stort antal punkter ger det konstnären tillfälle att i en och samma bild framställa personligheten från ett obegränsat stort antal sidor. Medan man rör sig kring ett fulländat skulpturverk, ser man detta stän-

digt skifta uttryck, och det genomlöper därvid hela den stämmings- och känsluskala, som personligheten i fråga behärskat. Detta förhållande ställer på konstnären ett stort krav på förmåga av visionärt inlevande i objektet — han måste kunna se och förstå detta från alla dess sidor.

Den skulpturala tekniken hänger på det som kallas planmässighet. Skulpturen arbetar med dagrar och dessa uppstå därigenom att tvenne plan stöta samman i en vinkel. Planen måste vara fasta och vinklarna mjuka för att formen och känslan av levande substans skola komma fram. Man tycker att uttrycksmöjligheterna rent tekniskt sett härigenom skulle bli obegränsade. Så skulle även vara fallet, om de icke ständigt pressades samman av materialets egenart. Ett granitblock tillåter endast vissa former och bronzen tillåter vissa andra. Planmässigheten är för skulpturen vad kontrapunkten är för musiken. Men under det att moderna kompositörer handskas synnerligen självrådigt med de gamla lagarna, kan skulptören aldrig emancipera sig från de lagar som reglera hans formgivning. Den moderna antikiseringen innebär ett inseende av detta och i samband därmed sträng underordning under de lagar, efter vilka egypter och babylonier arbetade redan för fem tusen år sedan.

Betraktar man uppgiften att föreviga Fredrika Bremer i brons från dessa allmänna synpunkter får man ovillkorligen det intrycket att uppgiften är olöslig.

Hur skulle man kunna göra något monumentalt av denna kropp som från begynnelsen saknade allt vad "form" och monumentalitet heter och som var

lik "ett visset rosenblad" redan vid den ålder, då kvinnor nu för tiden ingå äktenskapet numero två. Till råga på svårigheten måste denna kropp vara höljd i dåtidens klädapparat, vilken undanskymde varje ansats till form så omsorgsfullt, som vore denna ett verk av satan själv. När Wennerbergsstatyn diskuterades för några år sedan, hörde jag någon säga: —"Wennerberg var själv sitt eget monument." Här hade naturen så att säga arbetat konstnären i händerna; denne behövde endast avbildas. Men i fråga om Fredrika Bremer har naturen lämnat konstnären i sticket; han måste söka reda sig på egen hand. Samtidigt med att de formella uttrycksmöjligheterna på detta sätt äro till ytterlighet inskränkta, är vidden av det mänskliga innehåll som skall framställas nära nog alltomfattande. Hur mången har å ena sidan genomlevat upproret mot allt det bindande, lamsläende i tillvaron och å andra sidan blivit delaktig av ensamhetens förlösande frid så helt och fullt som Fredrika Bremer? I visionen av henne måste den ödesmätade gärningens människa smälta samman med den i världsfrånvänt lyssnande uppgående sierskan. Komma härtill svårigheter av alldeles säregen art. Fredrika Bremer var vandrerska och hon måste framställas vandrande. Men att framställa en människa vandrande på en piedestal har sedan gammalt betraktats som omöjligt och så gott som fullständigt undvikits av mästarna. När moderna skulptörer söka frigöra sig från denna regel misslyckas de merendels. Vid åsynen av t. ex. Vigelands Björnsonstaty i Bergen är man färdig att förskräckt utropa: —"Stig då ned för tu-

san, annars står herrn på huvudet!" — Men om man av rädsla för en dylik misslyckad effekt uppgåve vandringsmomentet, skulle man aldrig få fram karaktéristiken. Ty detta moment är av vikt även från en annan sida än den att Fredrika Bremer var en av de första kvinnor som av livslängtan drevs att genomvandra jordens länder. Det var något vandrande eller rättare sagt svävande i hela hennes inställning till jordelivet — hur skulle man i brons kunna få fram att hon målmedvetet vandrade framåt mot lösningen av sina litterära och etiska uppgifter och att hon samtidigt svävade ovan jorden i en känsla av frid och lycka som ej hörde jorden till. — Än mer: — bilden av den vandrande Fredrika Bremer måste även vara bilden av det framåtskridande i tiden, som hon symboliserade så starkt, att det måste betraktas som ett med henne. Hur skulle det vara möjligt att finna någon uttrycksform för allt det aningsfulla, det sökande, det vandrande på svag is, det trosvisna, som kvinnorörelsen innebar då den låg i sin linda. —

Det har icke hänt på mycket länge att någon konstupplevelse verkat så förvånande på mig som Fredrika-Bremerstatyn. Jag kan icke upphöra att häpna över den visionära rikedom och den skulpturala säkerheten i detta verk. Jag har sett det ett hundratal gånger och trots detta framträder det ständigt nya drag, som ge mig ökad förståelse för Fredrika Bremers väsen. Här om kvällen stannade jag t. ex. på en plats, där jag icke såg armarna skjuta fram ur massan utan där hela statyn avtecknade sig som en sluten linje mot bakgrunden — det låg i denna linje något så

mjukt kvinnligt och så intensivt lyssnande, att jag skulle vetat vem Fredrika Bremer varit, om jag också icke känt något annat vittnesbörd om henne än denna enda linje. Ett verk av dessa konstnärliga mått fordrar ingående studium. Detta lönar sig. Samlar jag alla de intryck jag fått vid olika tillfällen, blir jag fullt på det klara med att konstnärinnan i sin vision av Fredrika Bremer upplevat henne så djupt och innerligt som det gärna är möjligt.

Givet är att denna visionära kraft skulle fallit till föga, om den ej varit parad med stor teknisk skicklighet. När det gäller en grupp eller en gestalt, som skall ses på avstånd, träda de enstaka kroppsdelarnas planmässighet i bakgrunden vid sidan av planmässigheten i hela massan. Kommer man från Villagatan, ser man de olika elementen i högra sidan samlade i ett enda stort formsäkert plan. Särskilt frapperas man av det känsliga sätt, på vilket konstnärinnan böjt högra underarmen och handen för att få in dessa i planet. När man sedan börjar en rundgång kring statyn löser sig vänstra armen ur massan och skjuter fram på ett från teknisk synpunkt betänkligt sätt. Michelangelo formulerade planmässighetens krav i satsen: "Man skall kunna rulla en skulptur utför ett berg utan att den går sönder." Om man försökte detta med Fredrika Bremer skulle vänstra underarmen säkert gå av. Detta djärva grepp har dock varit absolut nödvändigt för karaktéristikens skull — man ser här ett exempel på den motsättning mellan visionens och materialets krav, som skulptören ständigt har att kämpa med. Man skulle då tycka att vänstra underarmen ej behövt

skjutas fram så långt. Men om den dragits tillbaka skulle armbågen, som nu smälter vackert in i det stora ryggsplanet mellan nacken och den svajande kjolens yttersta spets, ha skurits sönder av en puckel, som förstört planbildningen från många aspekter. Jag tror ej att denna svåra punkt kunnat lösas bättre än som skett. Man har ondgjort sig över halsens tjocklek. Men det är framför allt genom denna förstärkning av halsen, som det lyckats konstnärinnan att ge illusionen av substantialitet åt den eteriska kroppen. Om halsen gjorts anatomiskt riktig, skulle man fått intrycket att huvudet satt och dinglade på en pinne och när som helst kunde ramla av. En annan detalj visar hur genialt konstnärinnan förstått att utnyttja en möjlighet att suggerera fram känslan av en levande människokropp inuti klädmassan: — högra låret och knäet äro utarbetade med anatomiska detaljer som i verkligheten döljas av kläderna även om dessa äro reducerade till den moderna baldräktens minimala volym. Dessa detaljer störa om man riktar uppmärksamheten direkt på dem på närmare håll; men som suggererande inslag i totalverkan på avstånd äro de synnerligen värdefulla.

Vad slutligen placeringen angår har jag en känsla att den ej kan vara annor-

lunda. Statyn är så att säga sammankomponerad med det stora tomrummet runt omkring. Detta spelar en avstånds-givande roll på liknande sätt som den upphöjda piedestalen eljes plägar göra. Just genom denna anordning har det varit möjligt att få fram vandrandet, svävandet — och framför allt den stora ensamhet, i vilken den skapande människan alltid lever.

Stormen mot Fredrika-Bremerstatyn påminner i mycket om den storm som P. P. Waldenström för ett trettiotal år sedan uppväckte mot Oskar Björcks målningar i Operakällaren. När vi nu låta blickarna glida över dessa oskyldiga scenerier, ha vi svårt att förstå att de någonsin kunnat sätta människor i harnesk mot varandra. Utan tvivel komma motionärerna i stadsfullmäktige* att förvärva sig odödlighet av samma art som Waldenström gjorde den gången. För deras egen skull få vi hoppas att denna odödlighet tillfredsställer deras äregirighet.

* Syftar på ett par nyvalda stadsfullmäktige vid namn Källström och Ossbahr, som förliden vår motionerade om "flyttning" av Carl Eldhs brunn vid Birgerjarlgatan och i september ägnade Fredrika Bremers staty enahanda hyllning.

Anm. av red.



Fredrika-Bremer-Förbundets stipendier 1928.

Fredrika-Bremer-Förbundets stipendieinstitution har för år 1928 anslagit följande stipendier till ansökan lediga:

Stockholms stads stip.: 475:— kr. för kurs vid Sophiahemmet eller Röda Korset.

Stockholms läns stip.: 400:— kr. för genomgående av den av biblioteks-konsulenterna i Kungl. Skolöverstyrelsen anordnade bibliotekskursen.

Norrbottnens läns stip.: 400:— kr. för kurs vid högre lärarinneseminarium.

Västerbottens läns stip.: 325:— kr. för kurs vid Umeå lasarett.

Västernorrlands läns stip.: 230:— kr. för kurs vid Samariterhemmet i Uppsala; 230 kr. för kurs vid Svenska Fattigvårds- och Barnavårdsförbundet.

Jämtlands läns stip.: 225:— kr. för sångstudier vid Musikaliska Akademiens konservatorium.

Kopparbergs läns stip.: 290:— kr. för kurs vid Falu lasarett.

Värmlands läns stip.: 225:— kr. för kurs vid folkskoleseminarium.

Uppsala läns stip.: 225:— kr. för församlingssystemkurs vid Samariterhemmet i Uppsala; 225:— kr. för kurs vid Svenska Fattigvårds- och Barnavårdsförbundet.

Södermanlands läns stip.: 300:— kr. för kurs vid av staten godkänd sjuksköterskeskola.

Örebro läns stip.: 225:— kr. för kurs vid Röda Korset.

Skaraborgs läns stip.: 550:— kr. för kurs vid Kungl. Högre Lärarinneseminariet i Stockholm; 550:— kr. för akademiska studier vid universitet eller högskola.

Älvsborgs läns stip.: 320:— kr. för kurs vid av staten godkänd sjuksköterskeskola.

Göteborgs och Bohus läns stip.: 315:— kr. för kurs vid av staten godkänd sjuksköterskeskola; 315:— kr. för kurs vid Högre lärarinneseminarium vid Stiftelsen Kjellbergska flickskolan i Göteborg.

Gotlands läns stip.: 290:— kr. för kurs vid Drottning Desiderias vävskola i Visby.

Kalmar läns stip.: 290:— kr. för kurs vid av staten godkänd sköterskeskola.

Kronobergs läns stip.: (Länsfonden) 300:— kr. för kurs vid högre lärarinneseminarium; (Elfvingska fonden) 230:— kr. för kurs vid av staten godkänd sjuksköterskeskola; (Anonym donation) två stipendier à 220:— kr. för kurs vid av staten godkänd sjuksköterskeskola; 220:— kr. för kurs vid skolköksseminarium.

Jönköpings läns stip.: 225:— kr. för kurs vid av staten godkänd sjuksköterskeskola.

Hallands läns stip.: 225:— kr. för kurs vid Kungl. Gymnastiska Centralinstitutet.

Kristianstads läns stip.: 230:— kr. för kurs vid av staten godkänd sjuksköterskeskola.

Blekinge läns stip.: 375:— kr. för studier för fil. mag. examen.

Malmöhus läns stip.: 500:— kr. för kurs vid folkskoleseminariet i Landskrona.

Villkor för sökande är att vara samt under minst två år hava varit mantalsskriven inom det län vars stipendium sökes.

Ansökningar ställas till Fredrika-Bremer-Förbundets Stipendienämnd, 48 Klarabergsgatan, Stockholm, före 15 februari åtföljda av bevittnade avskrifter av betyg styrkande kompetens, av läkare- och mantalsintyg samt övriga handlingar sökande vill åberopa.

Närmare upplysningar genom sekreteraren, adress som ovan, mottagning måndagar och torsdagar kl. 1—3.

F.-B.-F.-kretsarna.

Från kretsarnas verksamhet under 1927 återstår ännu att meddela:

Halmstadskretsen samlades den 11 november till handarbetsafton. Fröken Anna Ljungberg talade om Fredrika-Bremer-Förbundets arbete och uppgifter och gav en redogörelse för Halmstadskretsens verksamhet sedan den bildades i februari 1923. Därefter deklamerade fil. lic. Allan Bergstrand dikter av Karlfelt, Ossian-Nilsson m. fl. och fröken Ingrid Nyblom föredrog några sångnummer. Gemensam supé.

Den 6 december gavs en soaré till förmån för kretsen och stipendiefonden efter ett synnerligen rikhaltigt program. Huvudnumret utgjordes av en pjäs i två akter, *Kärlök och diplomati*, författad av läroverksadjunkten Arvid Kindberg och spelad av ungdomar i vackra dräkter från Gustaf III:s tid. Dessutom förekom sång och dans. De uppträdande hyllades med applåder och blommor i mängd. På mångas begäran gavs programmet ännu en gång i Halmstad och ett par dagar förut hade det även givits i Laholm. Till fru Forthmeier-Johansson, som tagit initiativet till det hela och med outtröttlig energi drivit igenom saken, jämte författaren, regissören ingenjör Egon Östlund och samtliga medverkande står kretsen i stor tacksamhetskuld för det arbete som nedlagts och all den tid som offrats för att ge ett gott tillskott till stipendiefonden.

Den 13 december bjödos medlemmarna på Luciafest. Mötesvärdinnorna, fru Anna Berggren och fru Alma Spiik, hade dekorerat salen med en mängd grönt, blommor och ljus och en strålande Lucia omgiven av tärnor bjöd under sång på kaffe och lussekatter. Tårtor och kakor hade skänkts av medlemmar och senare på kvällen lät hotellinnehavaren bjuda alla Fredrikor på glögg. Det var glans och stämning över festen, som ytterligare höjdes av många och vackra sångnummer av medlemmar och andra ungdomar.

Hudiksvallskretsen sammanträdde den 8 dec. i ordförandens hem, varvid F. B. F:s förvaltningsutskotts cirkulär angående ett uttalande om den föreslagna kom-

munala flickskolan behandlades. Kretsen beslöt att biträda förvaltningsutskottets uttalande.

Hälsingborgskretsen hade den 13 dec. Luciafest å föreningens vackert och lustigt dekorerade lokal. Efter Lucias och hennes fem tärnors intåg och kaffedrickningen talade fröken Signe Wennberg om legenden om julrosornas tillkomst, varefter en soaréavdelning med bl. a. fyrhändigt pianospel av fröknarna Hilma och Anna Wengberg.

Jönköpingskretsen sammanträdde den 30 nov. å Margaretaskolan. V. ordf. fröken Emma Aulin erinrade om den förlust kretsen lidit genom fru Anna Ljungbergs frånfalle. Till följd av detta dödsfall och tvenne styrelseledamöters avflyttning från orten företogs kompletteringsval och invaldes fruar A. Berglöw och G. Almér samt fröken C. Sjöberg. Till ordförande i styrelsen valdes fru Berglöw och till kassaförvaltare fru Almér.

Sedan övriga föreningsangelägenheter föredragits lämnade fröken L. Durling, som under sommaren vistats bland Englands kväkare, en intressant skildring av dessas åsikter och verksamhet.

Därefter sång och musik.

Karlskronakretsen höll den 9 dec. sitt andra höstsammanträde. Den socialt betonade aftonen upptog dels ett intressant och klarläggande föredrag om förslag till sjuksjukvårdens ordnande i Blekinge hållet av 1:ste provinsialläkaren doktor P. G. Olsson, dels en överskådlig redogörelse för en barnavårdsmans och barnavårdsinspektris' arbete och uppgifter av fröken Augusta Puke. Aftonen utfylldes med sång av fru Stephanie Lindencrona, ackompanjerad av fru af Geijerstam, tesupé serverades, och sammankomsten var i allo lyckad, trevlig och värdefull.

Kristianstadskretsen hade den 9 dec. tillsammans med Kristianstads husmodersförening anordnat offentligt möte å Högre Allm. Läroverkets aula, varvid d:r Carolina Widerström höll föredrag om Sexuell

uppföstran och undervisning i skola och hem. Kretsens ordförande, fru Elisabeth Sjövall, fungerade som ordförande vid mötet.

Mariestadskretsen hade tillsammans med Husmodersföreningen i Mariestad den 22, 24, 29 nov. och 6 dec. anordnat lektioner i medborgarkunskap, varvid borgmästare O. Danielsson föreläste om den personliga friheten, religionsfrihet och om yttrandefrihet i tal och skrift.

Varbergskretsen samlades den 8 dec. till Luciafest, som inleddes av fru Selma Åhman med musik. Efter ett par sångnummer, utförda av fru Gerda Bexell, uppläste fru Hedvig Swedenborg en av henne själv författad Lucialegend. Sedan supé intagits, berättade fröken Lissi Almer om en en bilresa genom Tyskland, Tjeckoslovakien och Österrike, som hon i höst företagit i egen bil, själv sittande vid ratten. Syftet

med resan var att studera olika vanföreanstalter. — Senare på aftonen bjödo Lucia och hennes tärnor kaffe. Mötet var synnerligen talrikt besökt. Som gäster hade Varbergs Fredrikor glädjen att se fyra av Halmstadskretsens styrelsemedlemmar.

Vänersborgskretsen meddelar att den vid Luciafesten den 4 dec. framförda dialogen Eva och Fredrika var författad av fru Astrid Väring, Vänersborg, Frostens och Vintermyrens författarinna.

Växjöskretsen hade den 6 dec. anordnat ett möte å Högre Allm. läroverket med föredrag av d:r Karolina Widerström över Sexuell undervisning och uppföstran i skola och hem.

Ystadskretsen har under hösten anordnat klubbafon med diskussion en gång i månaden. Intresset bland deltagarna är särdeles livligt.



Kobbs Théer

äro odisputabelt de
finaste
och i bruket de
billigaste.



HERTHA

Tidskrift för den svenska kvinnorörelsen, utgiven av FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET.

Redaktör: *Ellen Kleman.*

Samtliga förbundsmedlemmar erhålla tidskriften. *Icke-förbundsmedlemmar* prenumerera å *närmaste postanstalt* eller i *bokhandel*. Pris för postupplaga: 1/1 år kr. 6:50; 1/2 år kr. 3:50; 1/4 år kr. 1:90. Lösnummer 65 öre. *Redaktion och expedition: 48 Klarabergsgatan, Stockholm.* Redaktionstid: *tisdagar och fredagar kl. 1—3.* Tel. Norr 48 50, 27 62. Expeditionen: *kl. 11—4 varje söckendag.* Tel. Norr 48 50, 27 62.

För en trött husmor

är järnmedicinen IDOZAN uppiggande och stärkande.

Förordas av läkare.

Fås å alla apotek. Skadar ej tänderna.

Idozan A Idozan B Kina-Idozan
svagt avförande. ej avförande. särskilt stärkande.

AKTIEBÖLAGET Stockholms Nya Järnsängslabrik

E. L. ERICSSON

Specialaffär för

Sängar, Sängkläder, Soffor,
Ottomaner 1 och 2 bäddar,
Täcken, Filtar, Överkast,
Kuddar m. m., m. m.

Kontor & Utställning

16 Norrlandsgatan 16
STOCKHOLM Tel. 78 56. N. 71 81

Föreningen Årsta

Smålandsgatan 20

Samlingslokaler för föreningar och slutna sällskap.

Resanderum för damer. Varje rum försedd med telefon och toilette med v. o. k. vatten. Pris för enkelrum 4.50—6.—, dubbelrum 7.50—8.—.

Årsta matsal är tillgänglig för allmänheten. Lunch och middagsservering.

Innehåll. ✓

Josephine Butler. Av *Clara Wahlström*.

Reflexioner kring sakkunnigförslaget till kommunal flickskola.

Av *Karolina Widerström*.

Konstverk som symboler. Av *Emilia Fogelklou*.

F.-B.-F. angående den föreslagna kommunala flickskolan.

Adjunkter och ämneslärarinnor. Av *Eva Ramstedt*.

En staty som lever och verkar.

Fredrika-Bremer-Förbundets stipendier 1928.

F.-B.-F.-kretsarna.

STOFF OCH STIL

20 NORRLANDSGATAN 20

TEL. N. 123 99

Mottager beställningar på
elegantare och enk-
-lare klänningar. =
Förstklassigt arbete.
Moderata priser.
